

Patronen in Islamitische Mozaïeken

Mozaïeken ontrafelen en zelf nieuwe mozaïeken ontwerpen.

Werkboekje

Naam: .....

Klas: .....

Inleverdatum: .....

Dit is het werkboekje dat hoort bij het informatieboekje over

**Patronen
in
Islamitische Mozaïeken**

Mozaïeken ontrafelen en zelf nieuwe mozaïeken ontwerpen

Een lesserie voor leerlingen uit de bovenbouw van het vwo.

Auteur: Goossen Karssenbergh (osg De Hogeberg, Den Burg)

Begeleiding: Prof. J.P. Hogendijk (Geschiedenis van de wiskunde, Mathematisch Instituut Utrecht),
Prof. J.A. van Maanen (Didactiek van de wiskunde, Freudenthal Instituut Utrecht)

Deze lesserie is tot stand gekomen mede dankzij een subsidie van het NWO.

Den Burg, maart 2010.

Doe alle *individuele* opdrachten in dit werkboekje en lever het tijdig in bij je docent ter beoordeling.

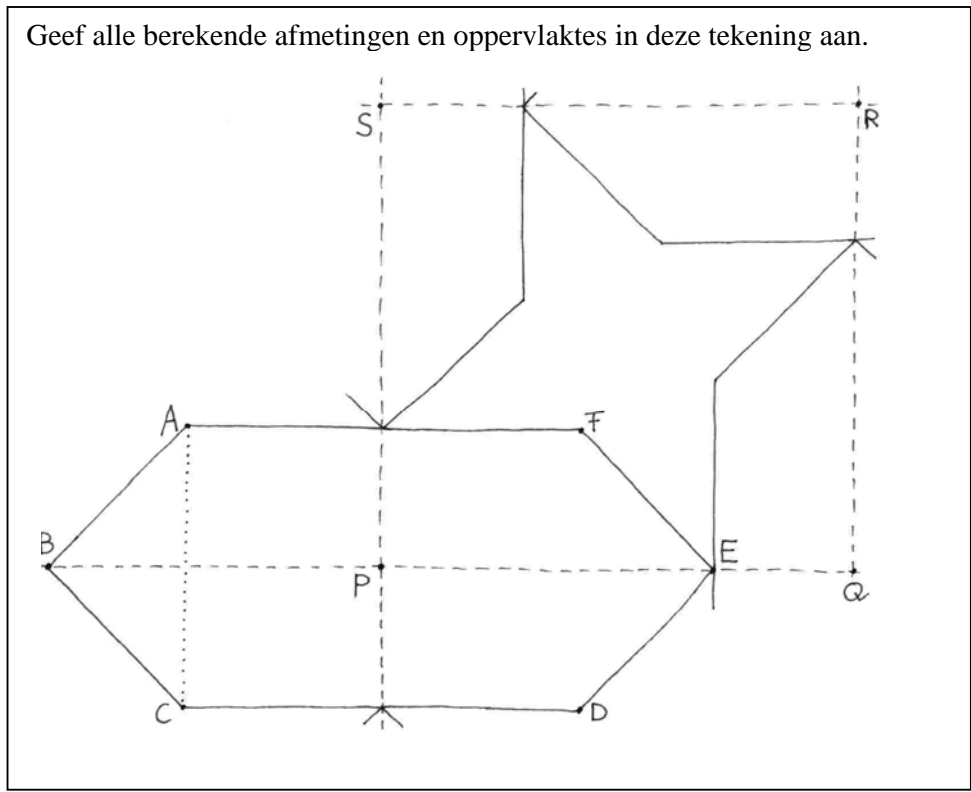
Opdracht 1 Plak hieronder een vouwblaadje waarop de vouwlijnen duidelijk zichtbaar zijn. Gebruik de andere vouwblaadjes voor de groepsopdracht.

(Opdracht 2 zie volgende bladzijde!)

Opdracht 4

Plak hieronder de originele cel die je gebruikte om te kopiëren en waarop de vouwlijnen zichtbaar zijn. Noteer de draaihoek die je gebruikt hebt.

Opdracht 2

Berekeningen:

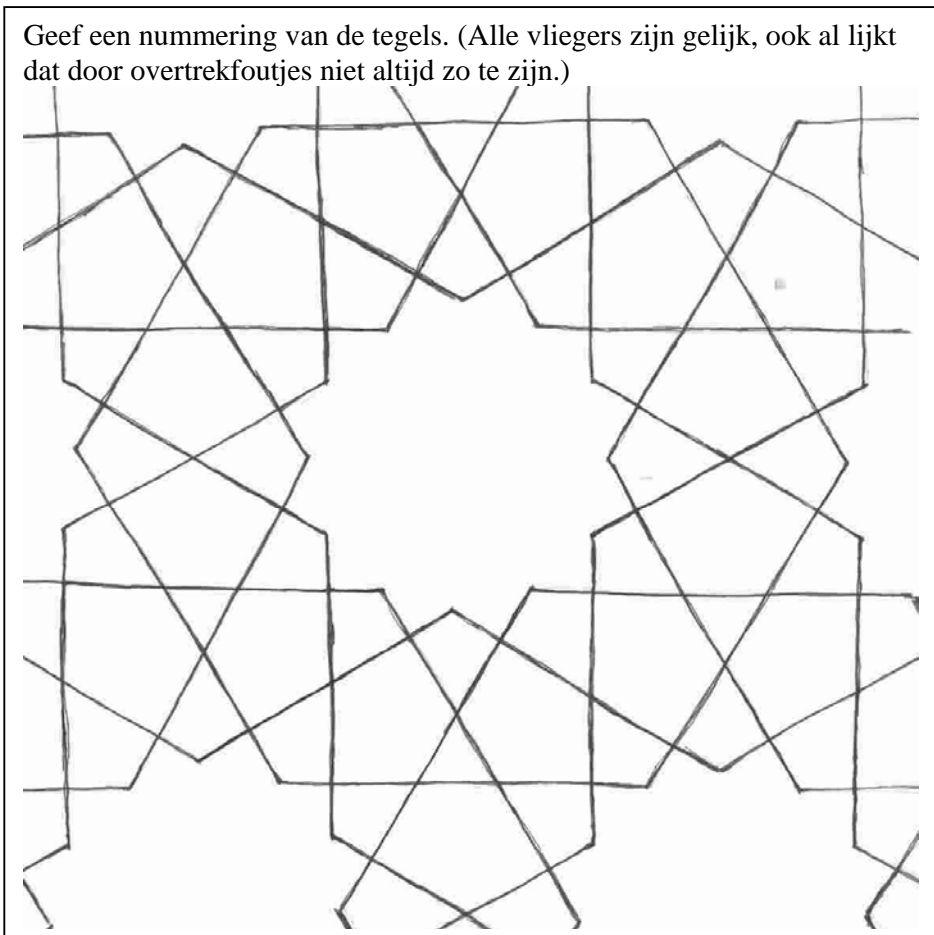
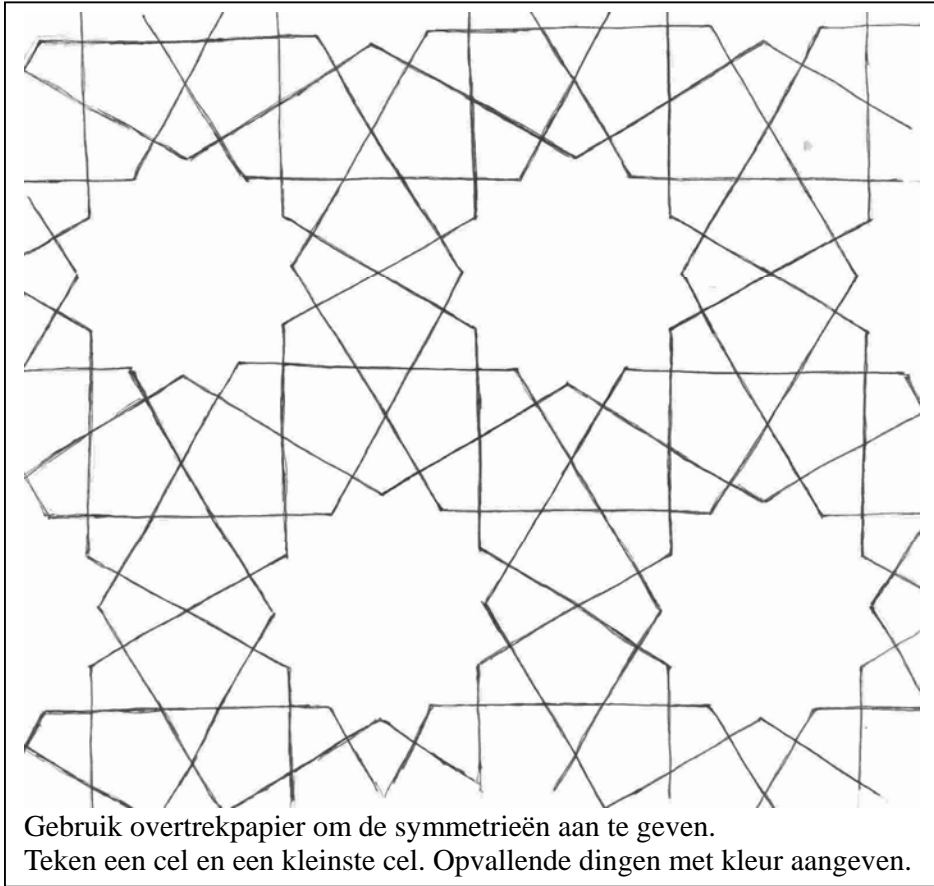
a)

b)

c)

d)

Opdracht 5:
Mozaïek uit Granada,
Spanje.
Plak overtrek-
papier aan één
zijdant vast
zodat je het
kunt open-
slaan.

Vervolg **opdracht 5**:

Stap 5: Lijst met typen tegels van mozaïek uit Granada

No.	Naam:	Schets (onderlinge verhouding in grootte redelijk kloppend):	Eigenschappen, Bijzonderheden	Aantal tegels in één cel:
I				
II				
III				
IV				
V				
VI				

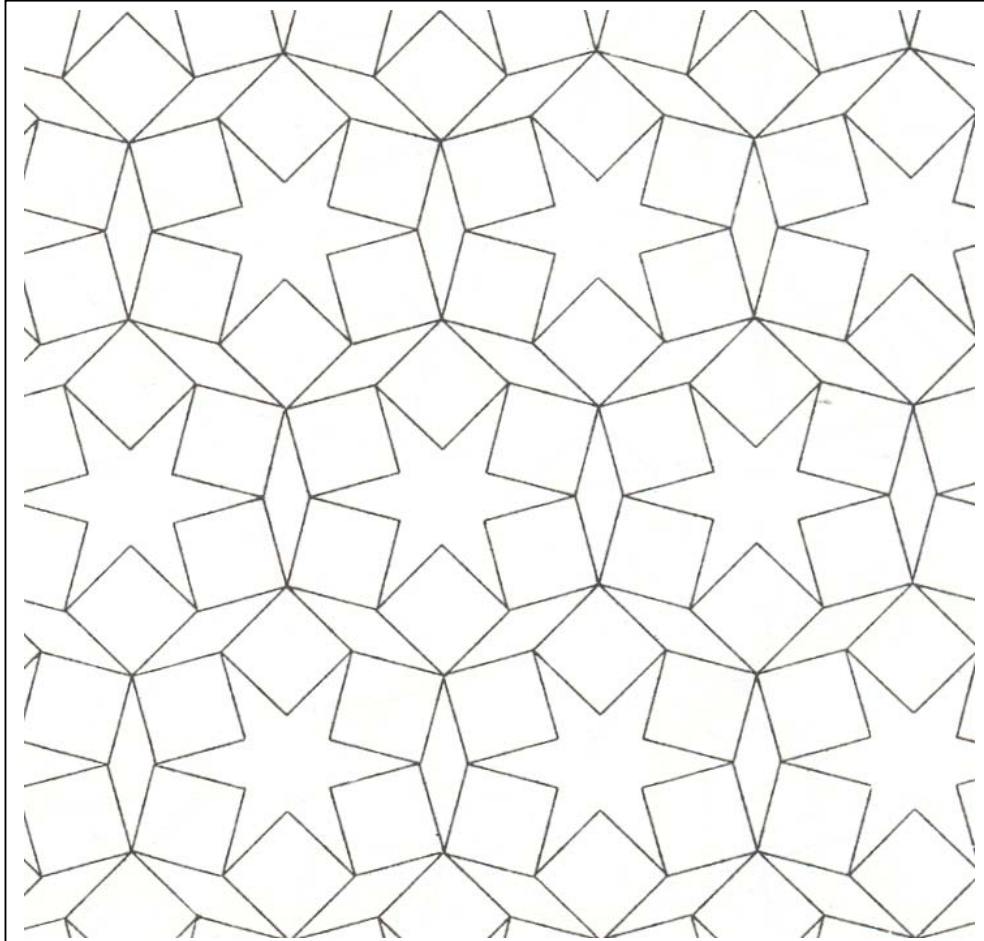
Stap 6:

Opvallende zaken (eventueel verwijzen naar gekleurde lijnen in het patroon op de vorige bladzijde)

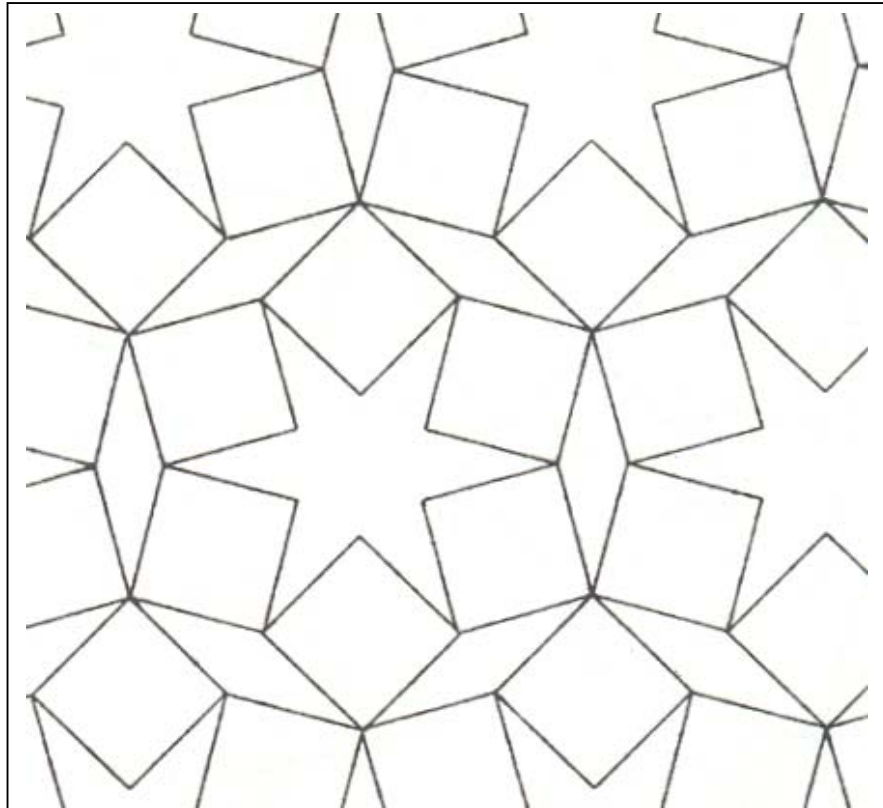
Opdracht 6.
Kies één E-
patroon en één
C-patroon om
te analyseren.

Eerste van vier
eenvoudige
patronen.

Patroon E1

Symmetrieën op overtrekpapier tekenen
Teken een cel en een kleinste cel. Opvallende dingen met kleur aangeven.

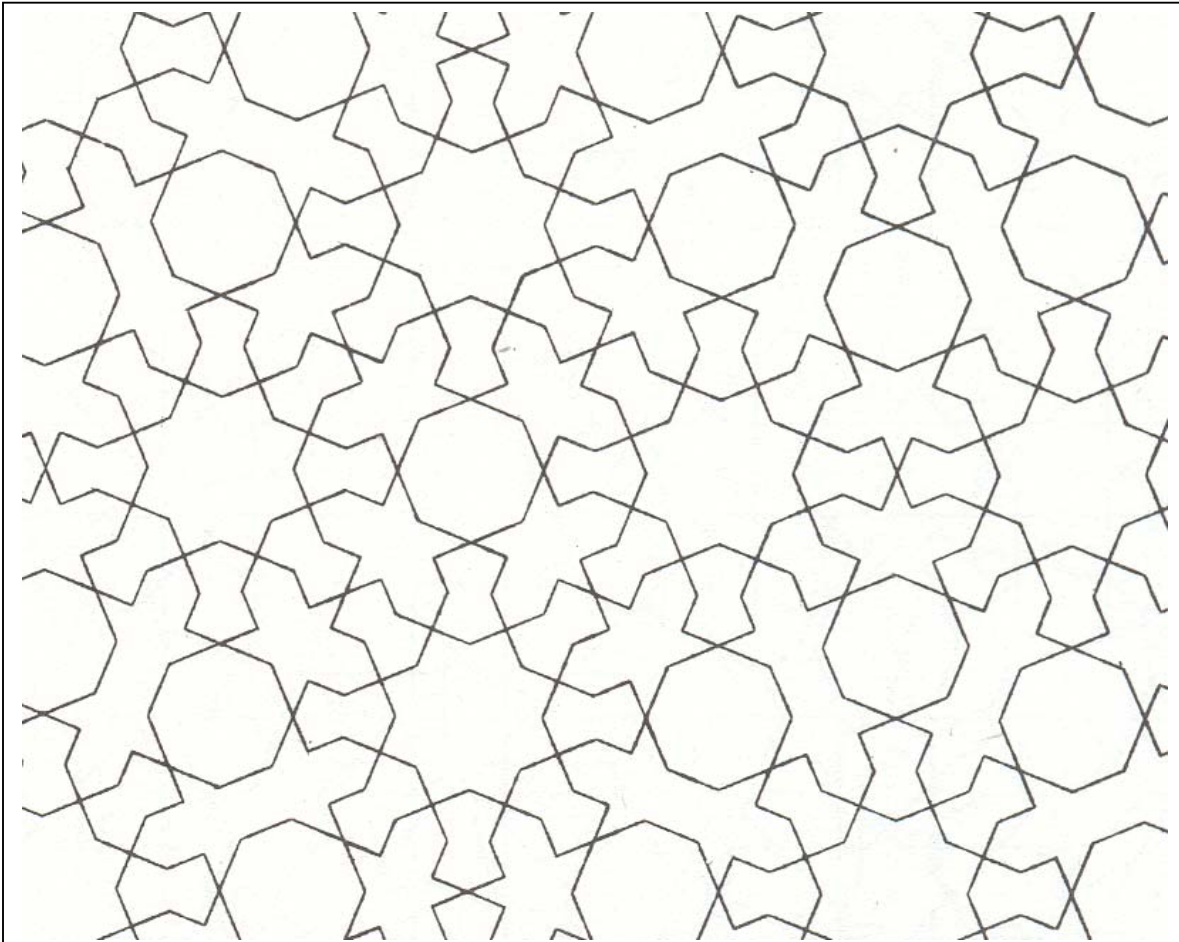

Geef hierin een nummering van de tegels.

Opdracht 6

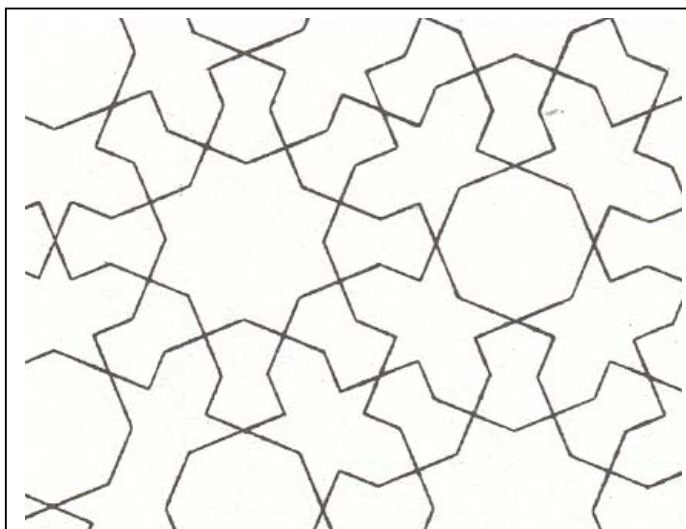
Tweede van vier eenvoudige patronen

Patroon E2

Symmetrieën op overtrekpapier tekenen

Teken een cel en een kleinste cel. Opvallende dingen met kleur aangeven.

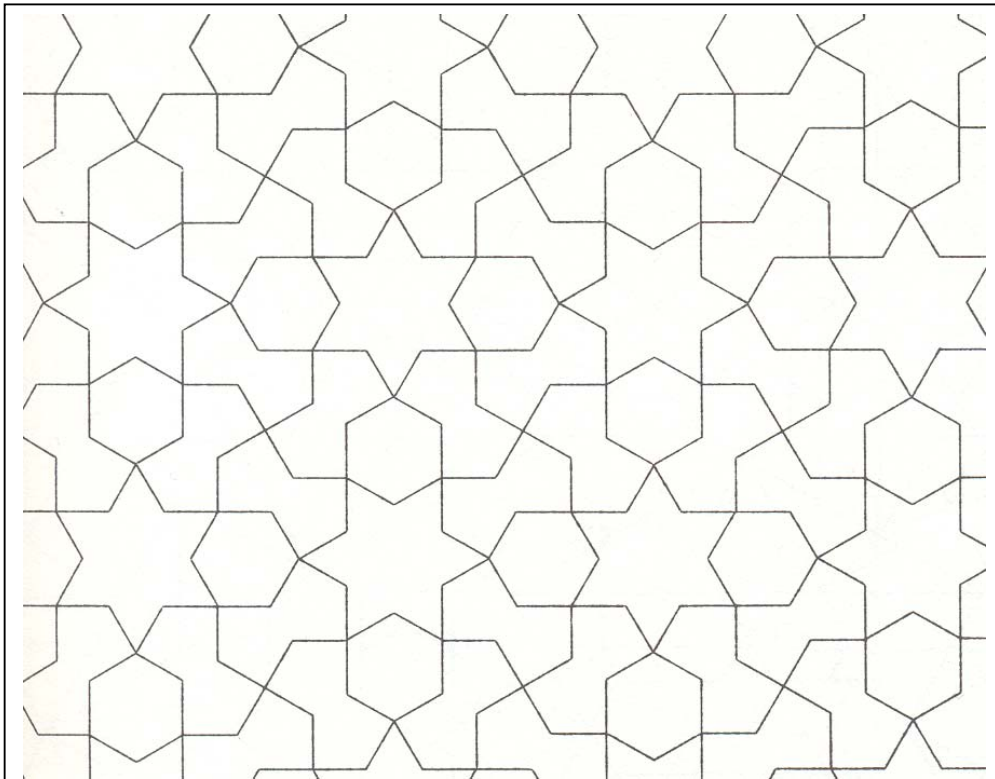

Geef hierin een nummering van de tegels.

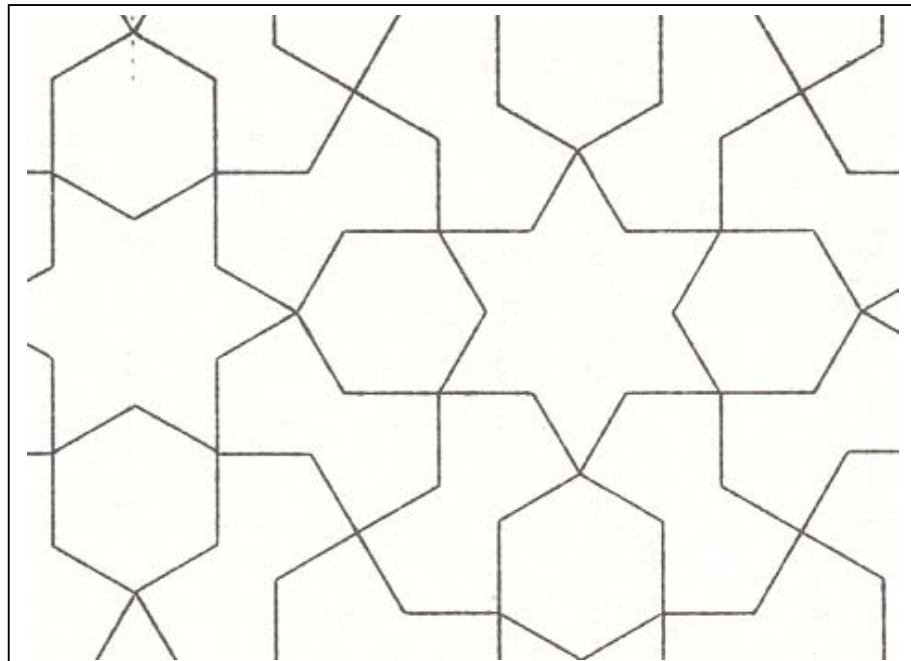

Opdracht 6
derde van
vier een-
voudige
patronen

Patroon E3

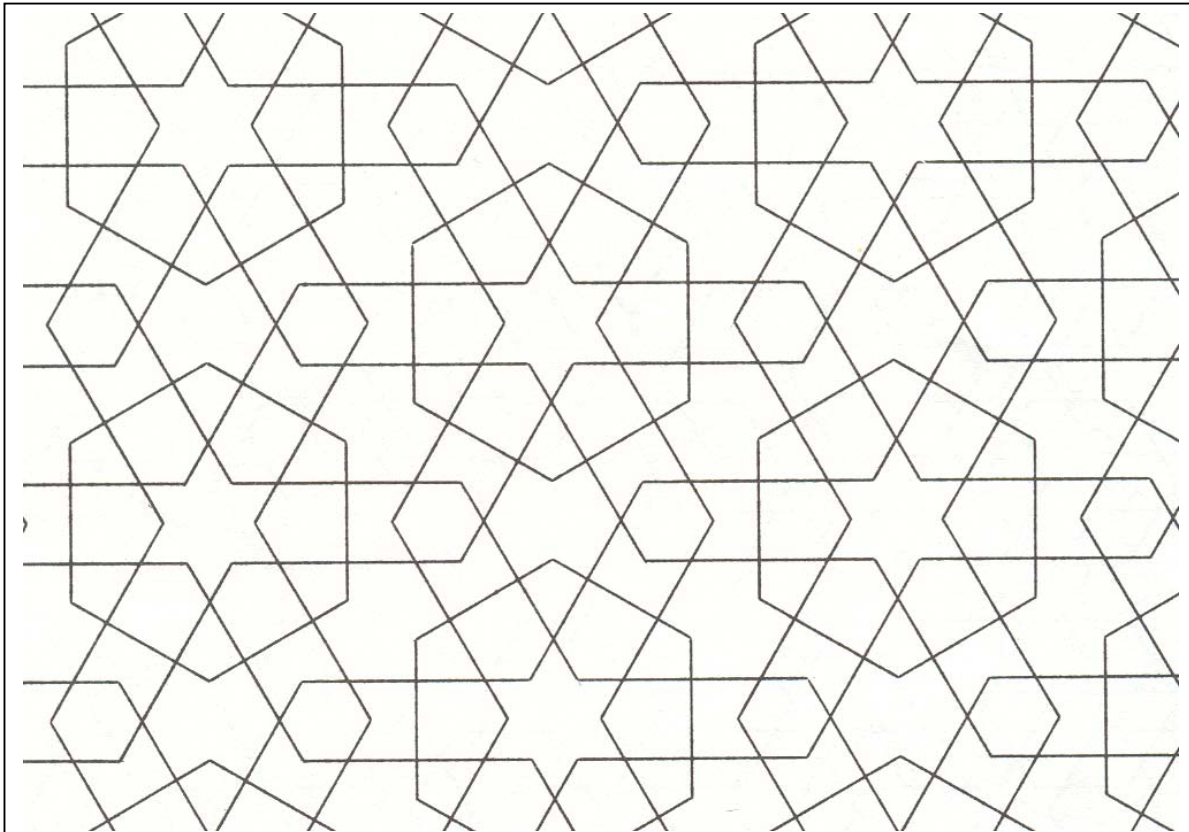
Symmetrieën op overtrekpapier tekenen
Tekenen een cel en een kleinste cel. Opvallende dingen met kleur aangeven.

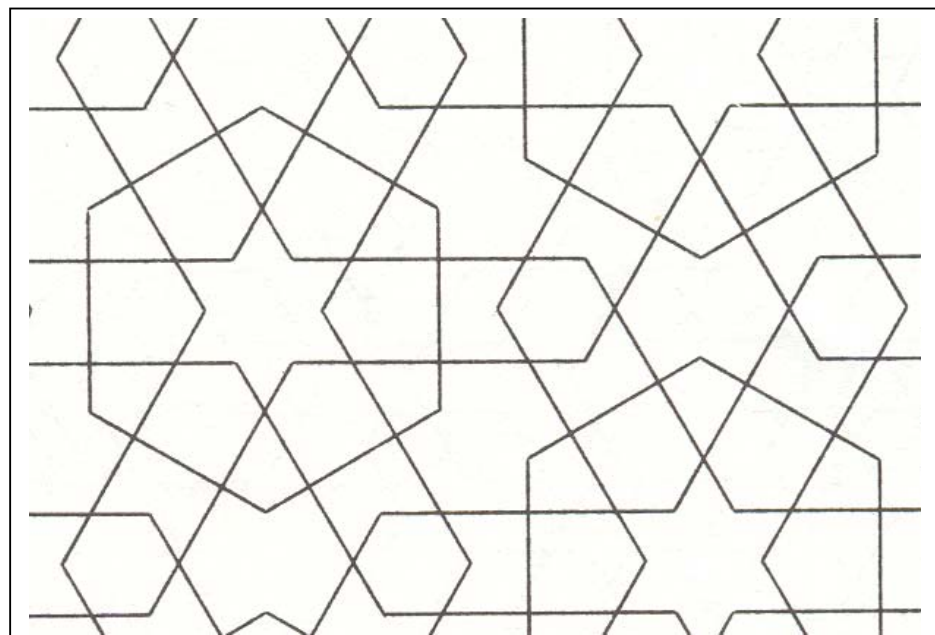
Geef hierin een nummering van de tegels.

Opdracht 6 laatste van vier eenvoudige patronen

Patroon E4

Symmetrieën op overtrekpapier tekenen
Tekenen een cel en een kleinste cel. Opvallende dingen met kleur aangeven.

Geef hierin een nummering van de tegels.

Vervolg **opdracht 6**: Eenvoudige patronen. Vul de lijst in bij het patroon van je keuze.

Stap 5: Lijst met typen tegels van patroon E ...

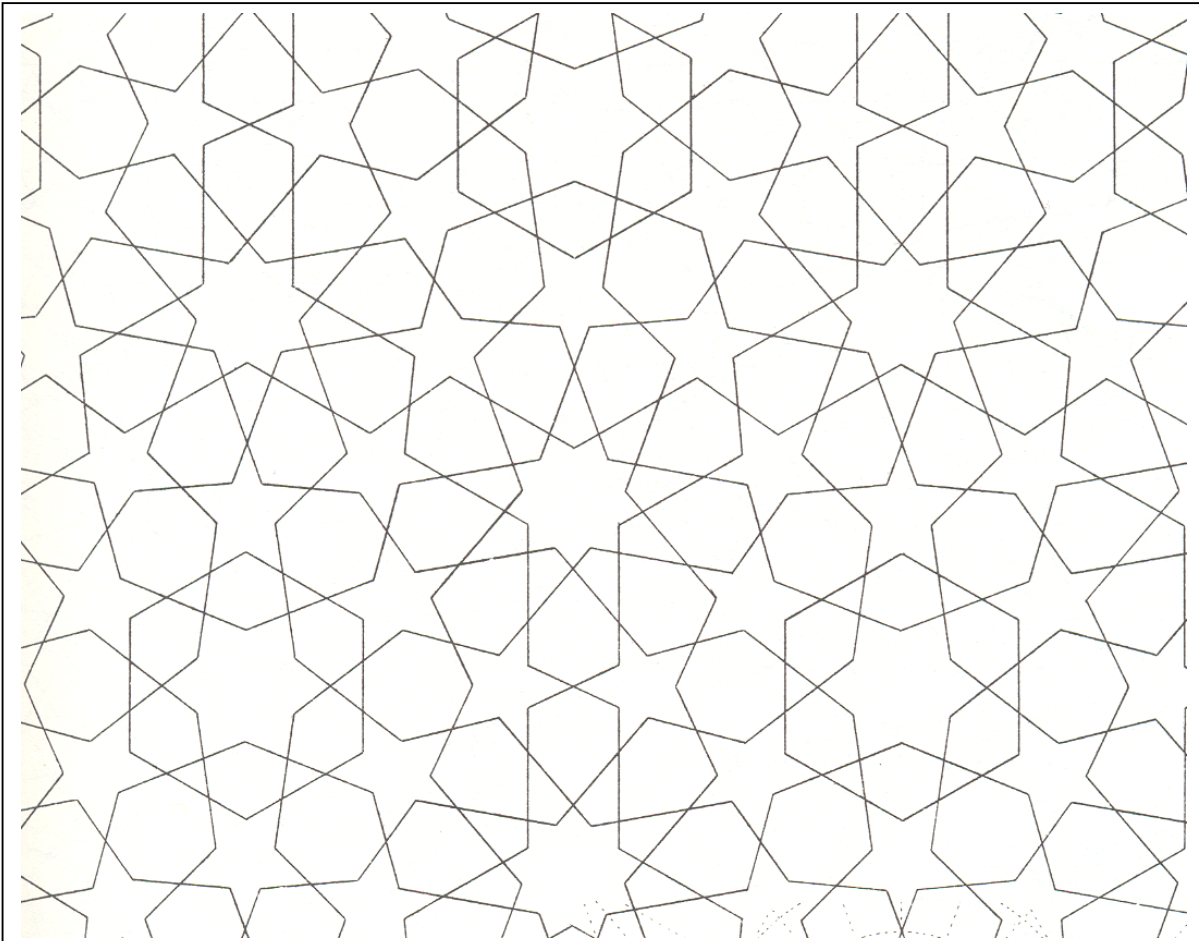
No.	Naam:	Schets (onderlinge verhouding in grootte redelijk kloppend):	Eigenschappen, Bijzonderheden	Aantal tegels in één cel:
I				
II				
III				
IV				
V				
VI				

Stap 6:

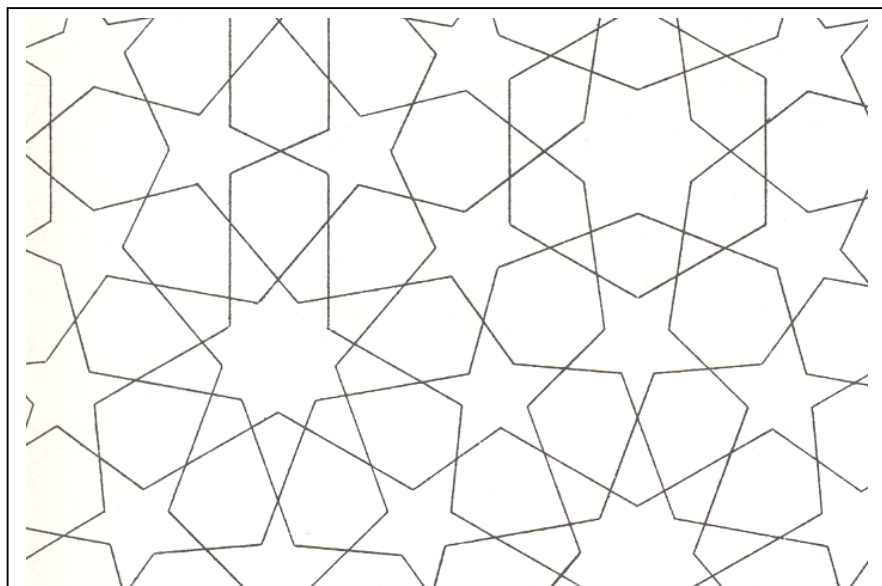
Opvallende zaken (eventueel verwijzen naar gekleurde lijnen in het patroon op van je keuze)

Vervolg **Opdracht 6**: vier complexe patronen. Kies van deze vier ook één patroon.

Patroon C1

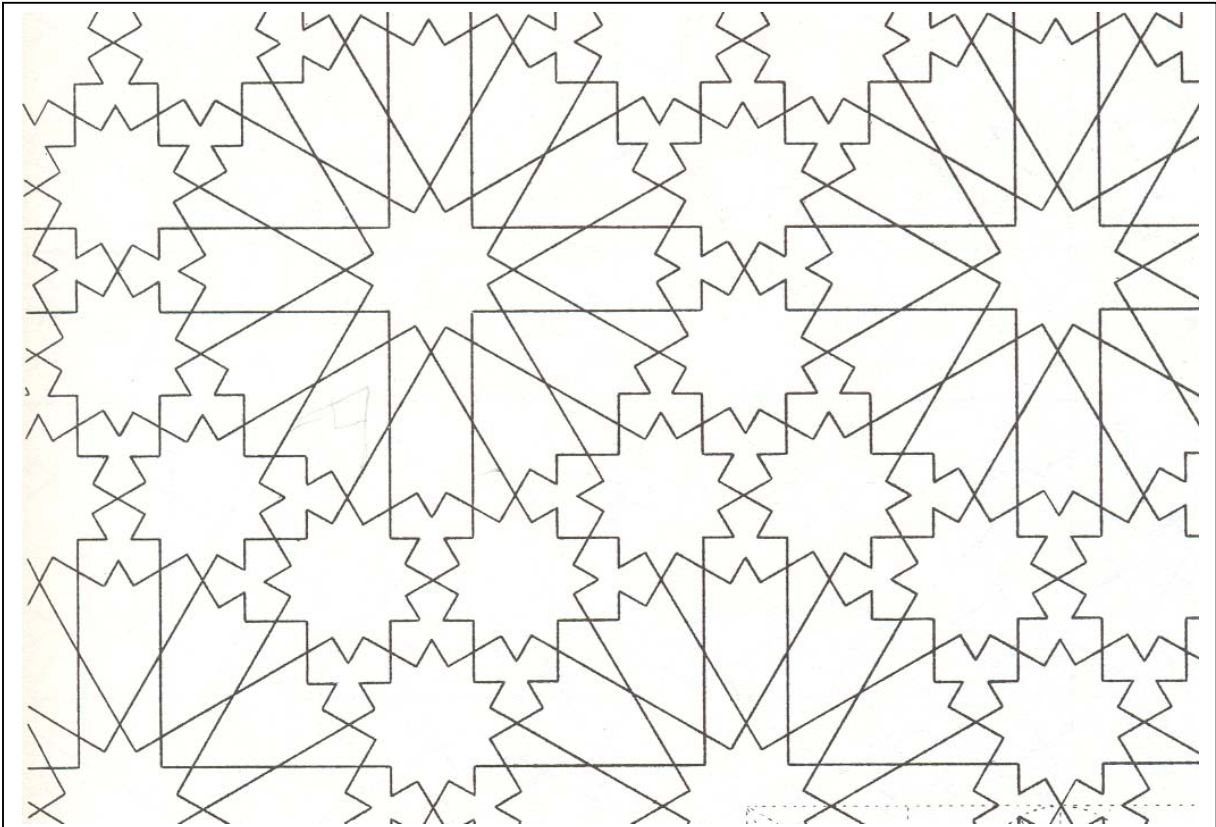
Symmetrieën op overtrekpapier tekenen
Tekenen een cel en een kleinste cel. Opvallende dingen met kleur aangeven.

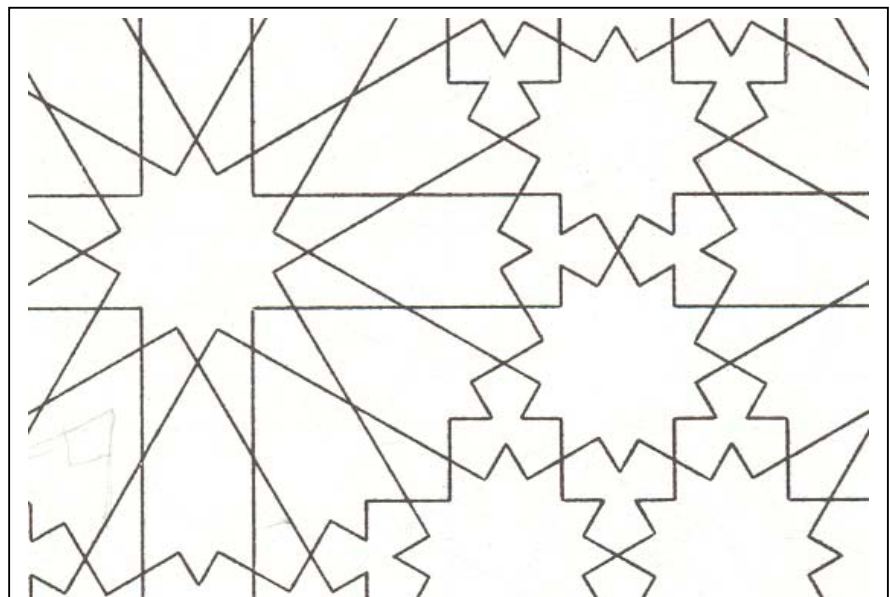
Geef hierin een nummering van de tegels.

Opgave 6: vier complexe patronen.

Patroon C2

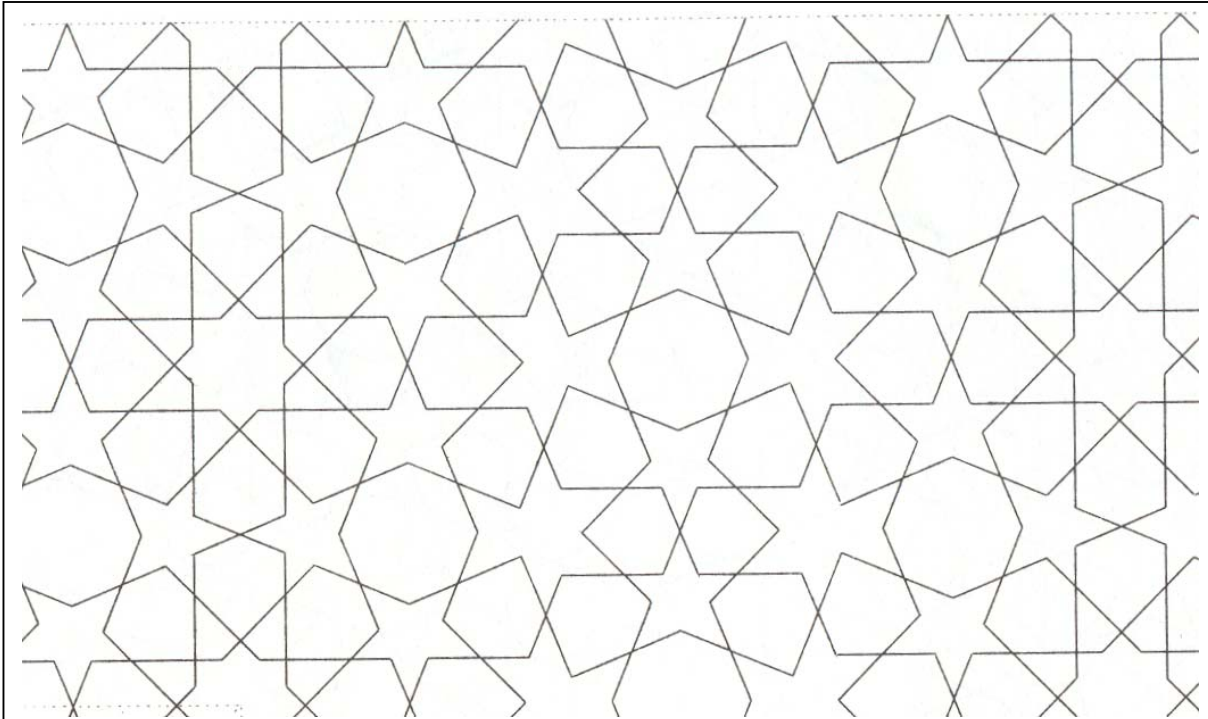
Symmetrieën op overtrekpapier tekenen
Tekenen een cel en een kleinste cel. Opvallende dingen met kleur aangeven.

Geef hierin een nummering van de tegels.

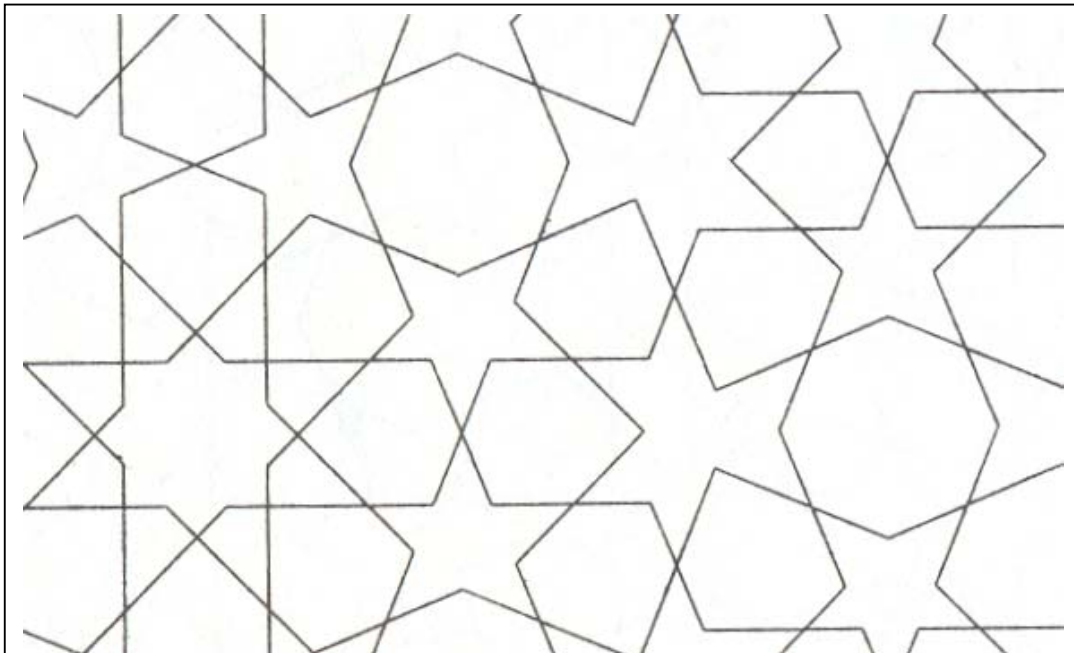
Opgave 6: vier complexe patronen.

Patroon C3

Symmetrieën op overtrekpapier tekenen

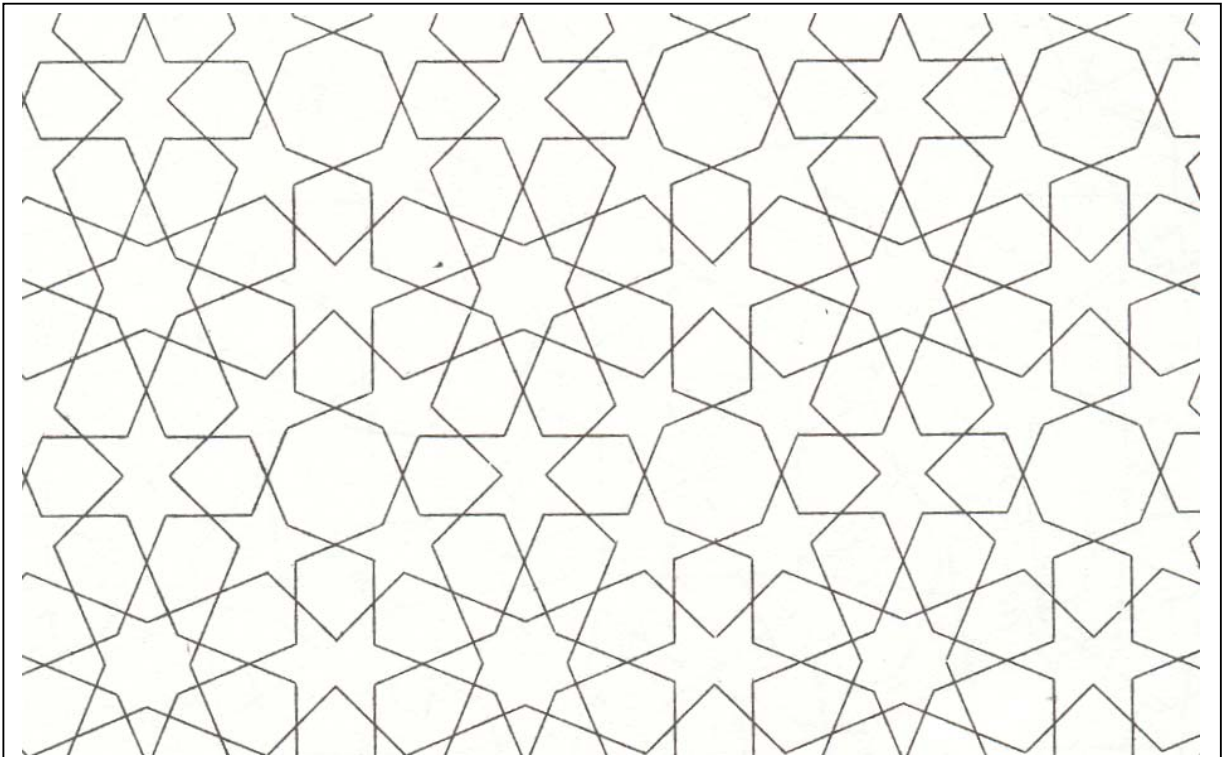
Teken een cel en een kleinste cel. Opvallende dingen met kleur aangeven.

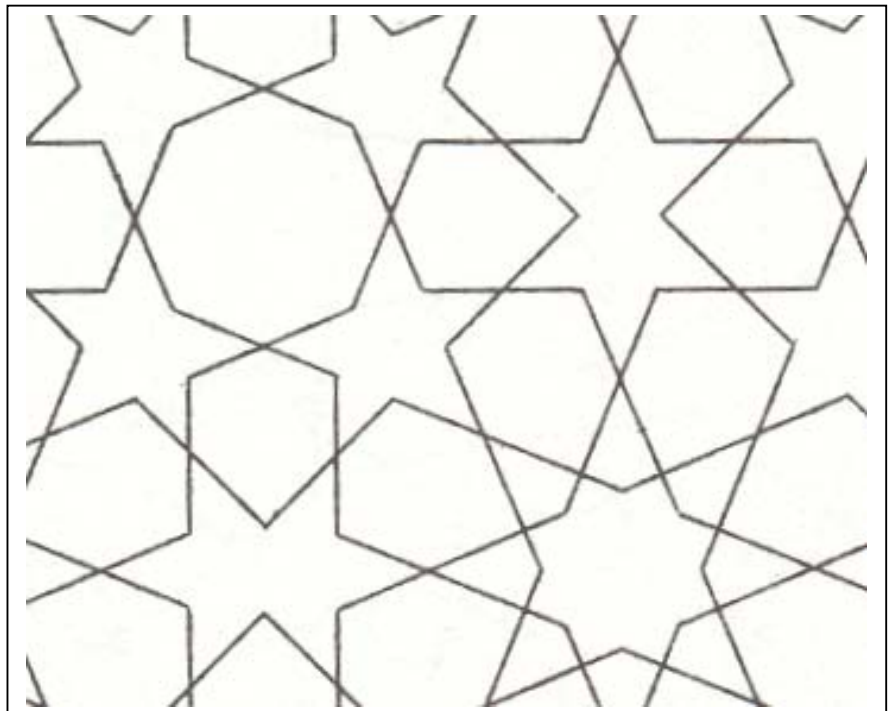
Geef hierin een nummering van de tegels.

Opdracht 6: vier complexe patronen.

De laatste: **Patroon C4**

Symmetrieën op overtrekpapier tekenen
Tekenen een cel en een kleinste cel. Opvallende dingen met kleur aangeven.

Geef hierin een nummering van de tegels.

Vervolg **opdracht 6** complex patroon

Stap 5: Lijst met typen tegels van patroon C ...

No.	Naam:	Schets (onderlinge verhouding in grootte redelijk kloppend):	Eigenschappen, Bijzonderheden	Aantal tegels in één cel:
I				
II				
III				
IV				
V				
VI				
VII				
VIII				
IX				
X				
XI				

Vervolg **opdracht 6** complex patroon

Stap 6:

Opvallende zaken (eventueel verwijzen naar gekleurde lijnen in het patroon van je keuze).

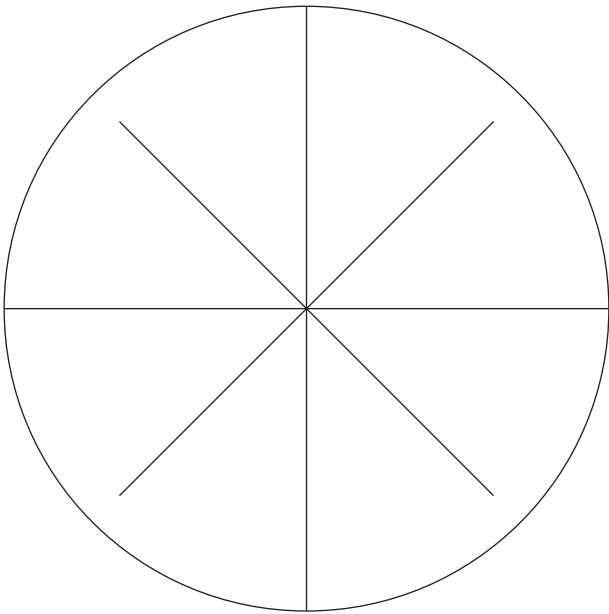
Opdracht 7, zie de volgende vijf bladen.

Doe de constructies en trek het eindresultaat over op de achterkant van het blaadje. Dan zie je de sterren en patronen zonder alle hulplijntjes en –cirkels.

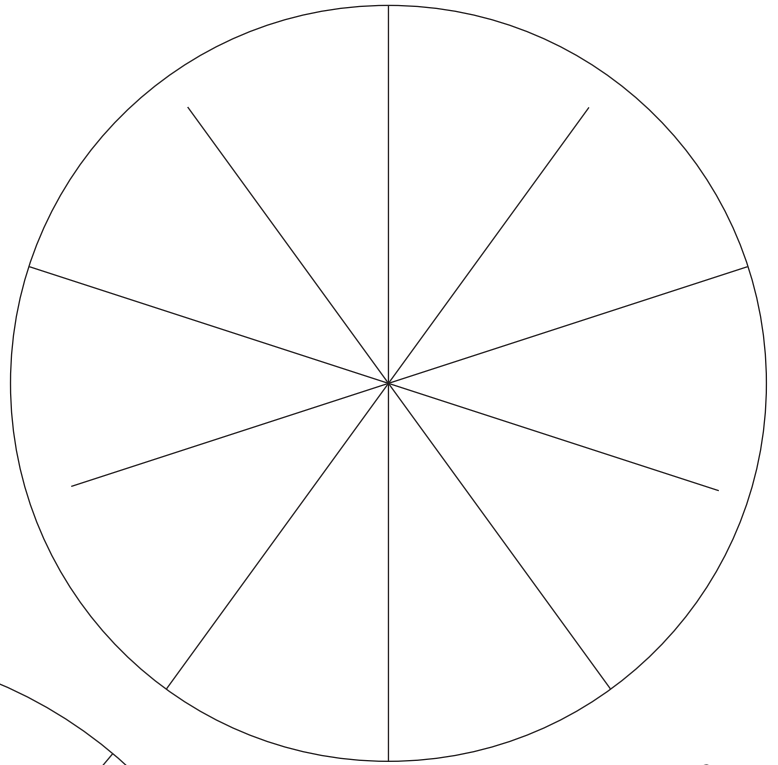

Opdracht 7

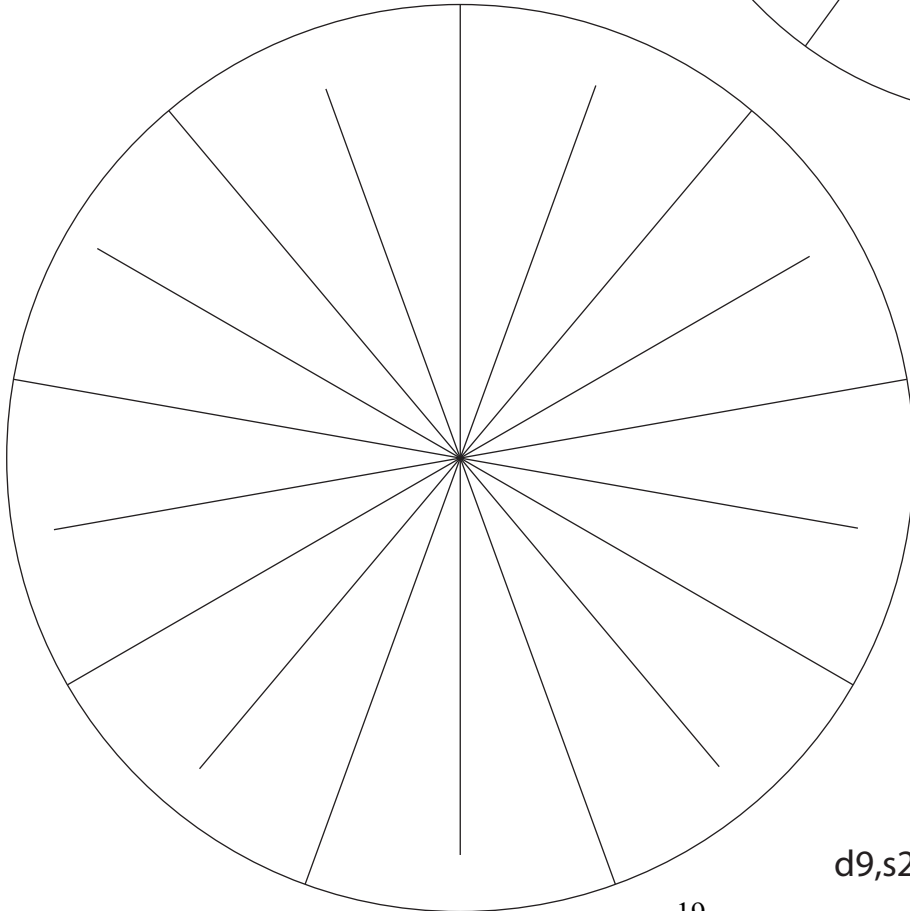
7a Type 1 sterren , type 2 ster

d4,s1,h60°

d5,s1,h.....°

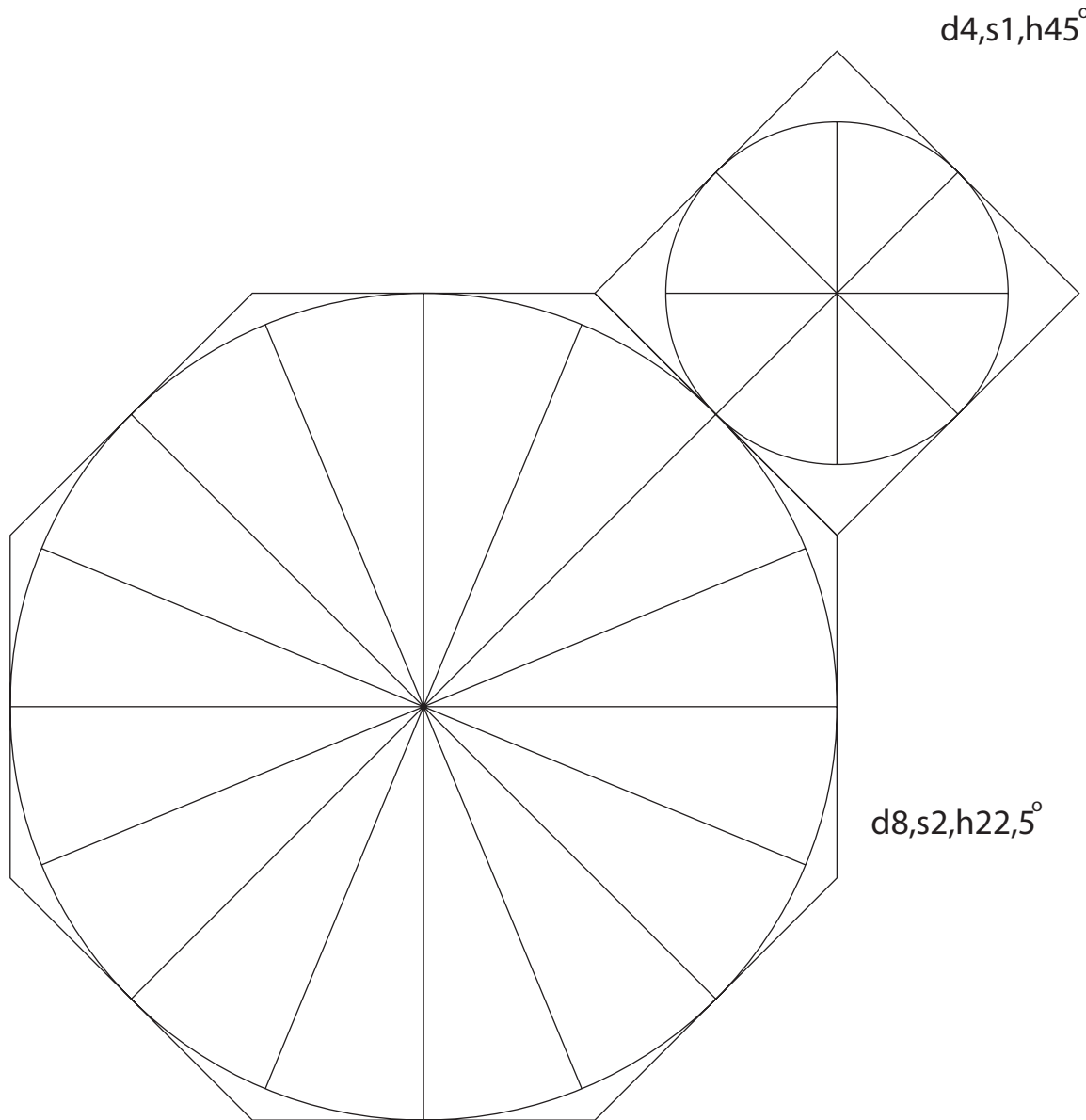

d9,s2,h40°

Opdracht 7

7b Type 1 gecombineerd met type 2 ster

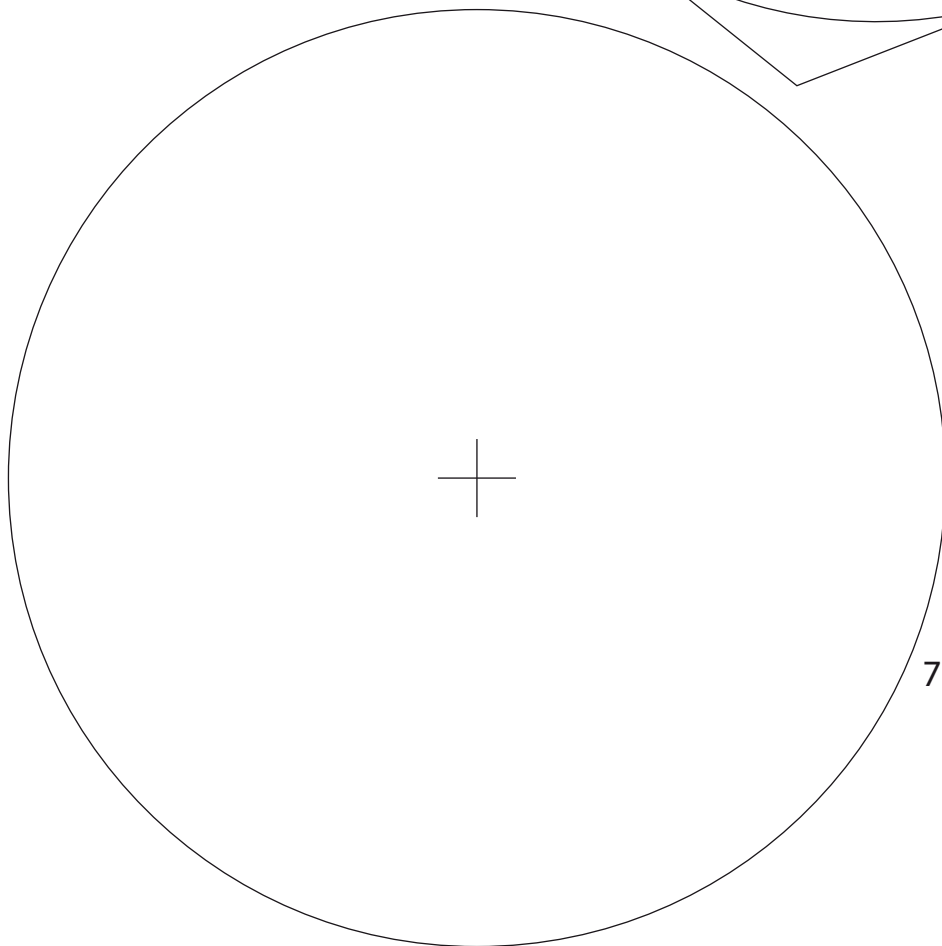
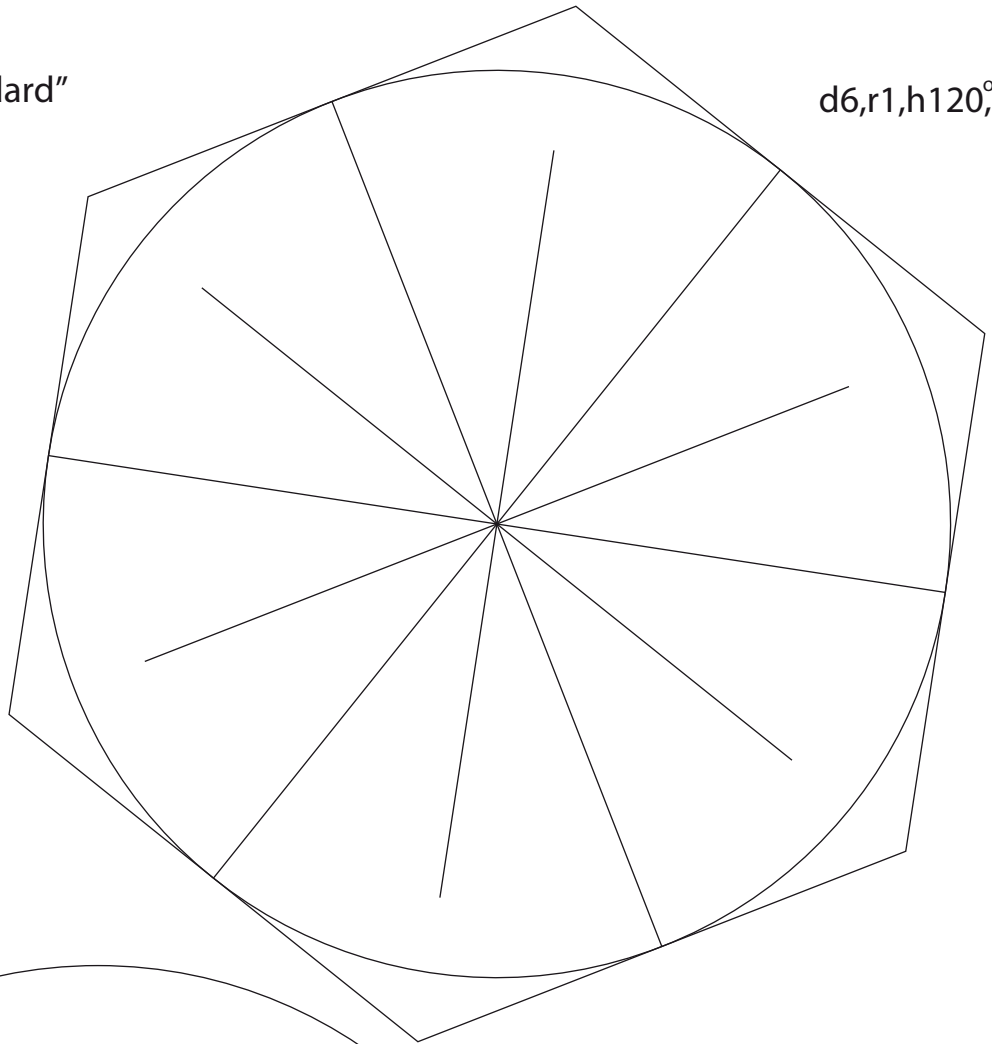

Opdracht 7

7c Rozet type 1 "Standard"

$d6, r1, h120^\circ, 60^\circ$

7d Rozet type 2 "Standard"

Construeer zelf een
regelmatige 8-9 of 10hoek,
teken alle benodigde hulplijntjes,
doe de constructie met de passer
en teken de rozet type 2!

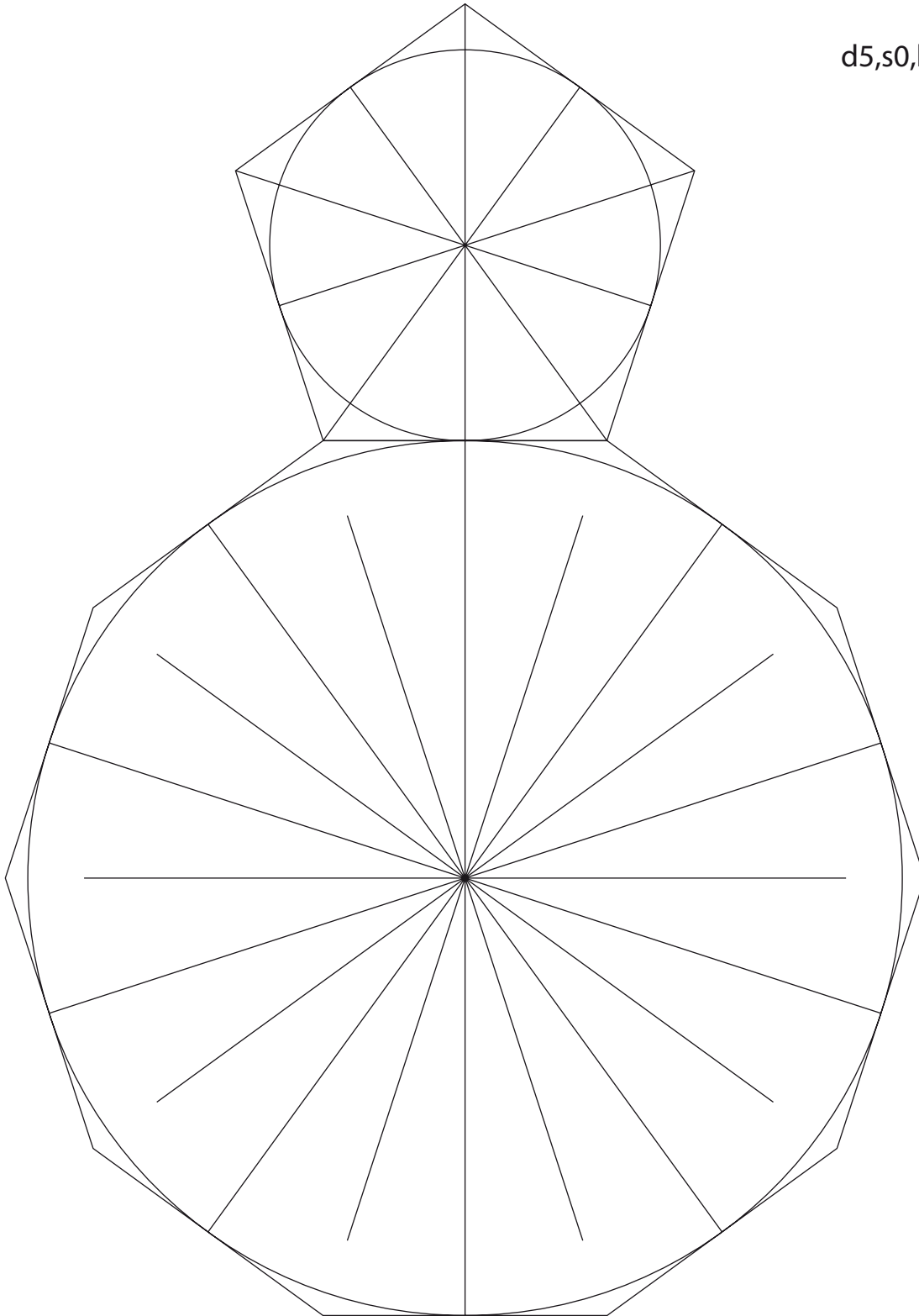

Opdracht 7

7e Ster type 1 gecombineerd met rozet type 2

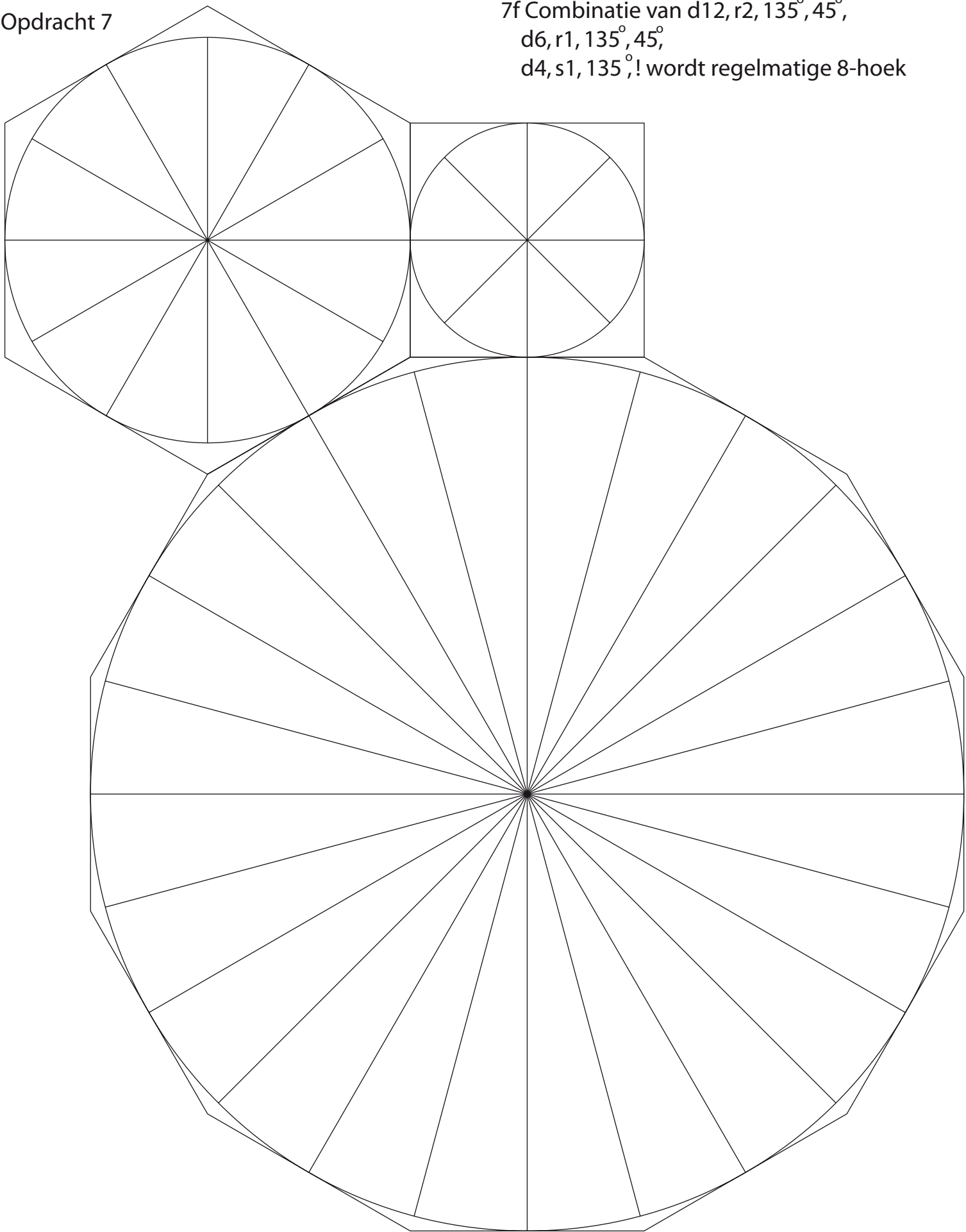
d5,s0,h108°

Opdracht 7

7f Combinatie van $d_{12}, r_2, 135^\circ, 45^\circ,$
 $d_6, r_1, 135^\circ, 45^\circ,$
 $d_4, s_1, 135^\circ, !$ wordt regelmatige 8-hoek

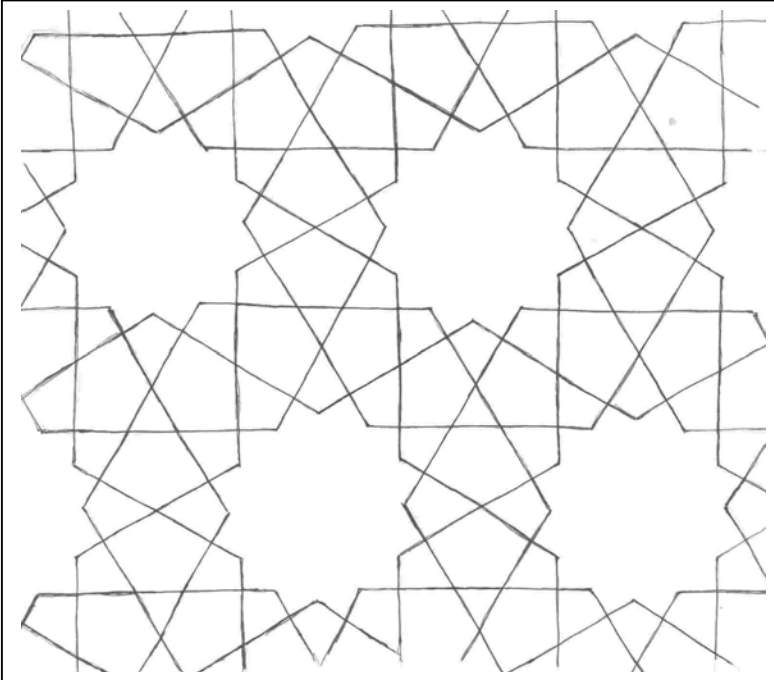

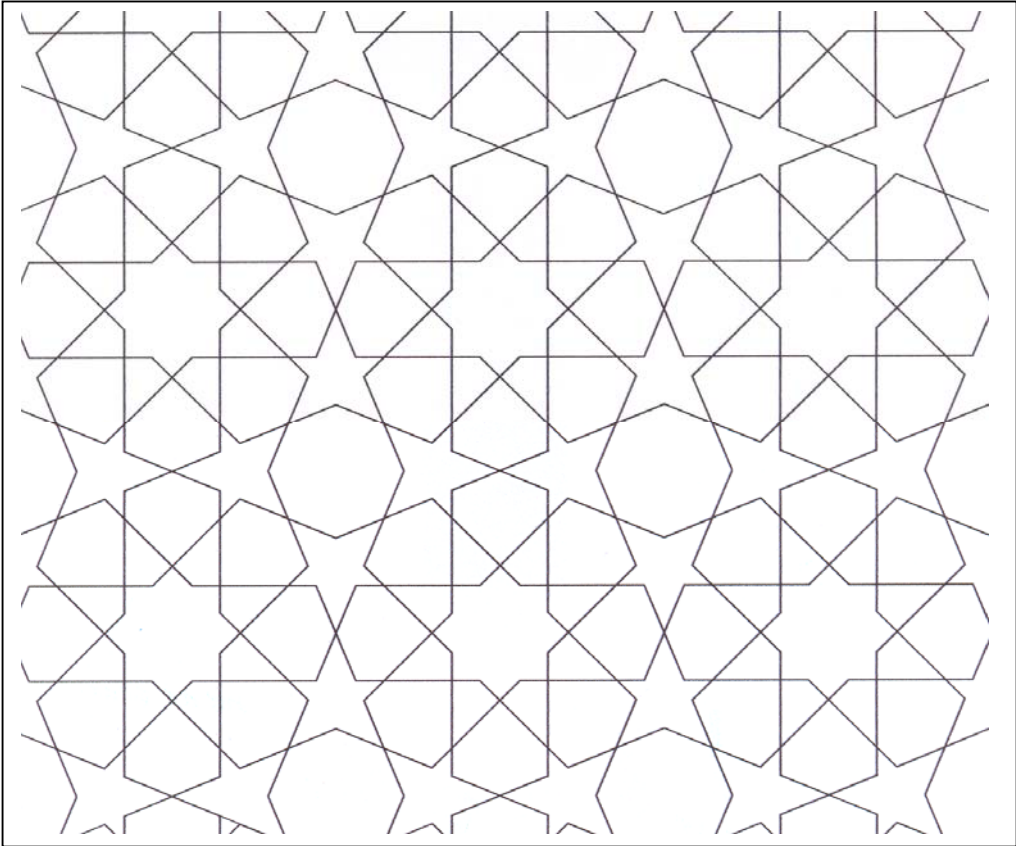
Opdracht 8 Berekening van de oppervlakte van de vierpuntige ster van opdracht **7a**.
Maak ook tekeningen op schaal bij de berekeningen en geef aan waar je de sinusregel gebruikt.

Opdracht 9 Schrijf duidelijk op van welk mozaiek je ster- of rozettypes geeft. Duid de sterren en rozetten aan door ze te kleuren. (Of overtrekken en hier opplakken)

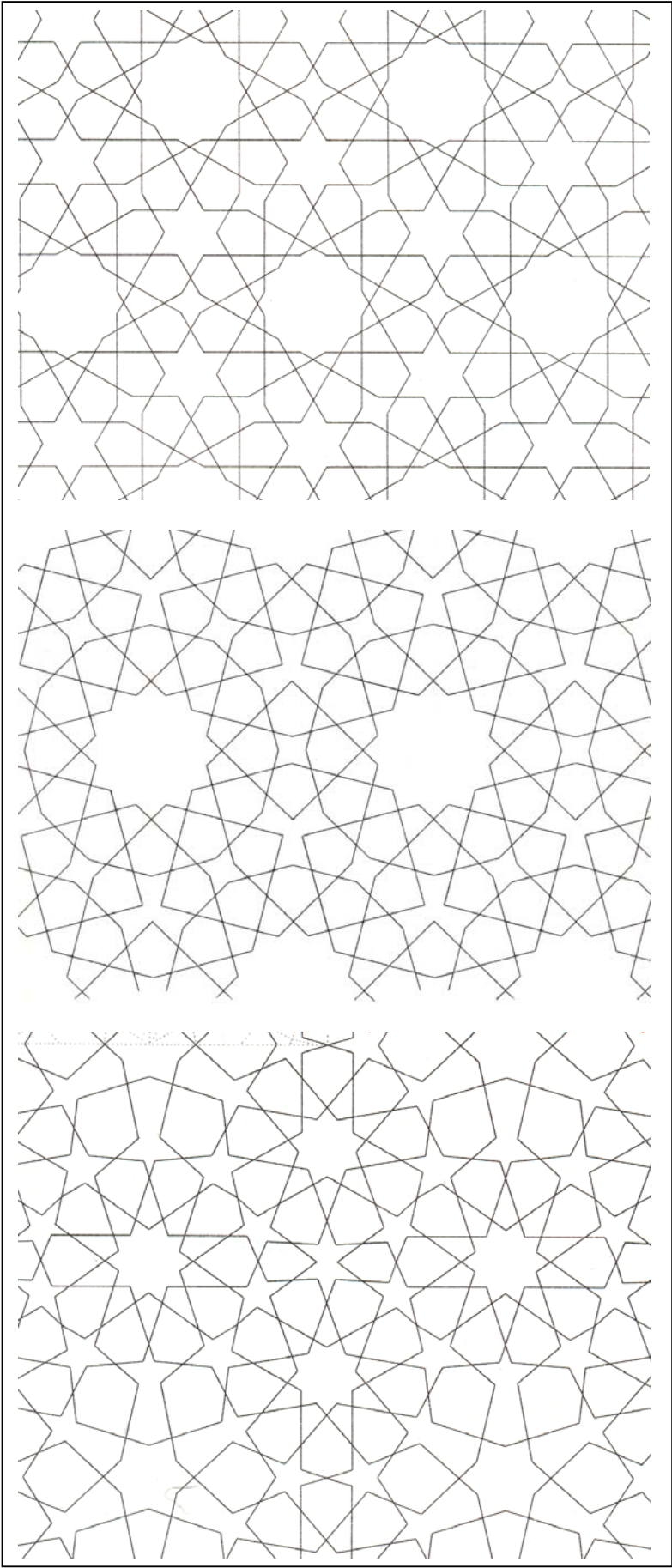
Opdracht 10a

Opdracht 10b

Opdracht 10b
vervolg

Opdracht 11

Plak hier de cellen van de twee gekozen mozaïekvarianten. Gebruik indien nodig overtrekpapier.
Noteer welke kleuren en/of versiering je wilt gebruiken.

Opdracht 13

Plak hier het het mozaïek op A-3 formaat (opgevouwen). Geef de analyse en oppervlakteberekening.

Stap 5: Lijst met typen tegels van mijn variant

No.	Naam:	Schets (onderlinge verhouding in grootte redelijk kloppend):	Eigenschappen, Bijzonderheden	Aantal tegels in één cel:
I				
II				
III				
IV				
V				
VI				
VII				
VIII				
IX				
X				
XI				